37 **a**; därför saknas nu sk efter 36 **n** och v. bst i 37 **a**. 41 **u** är icke stunget. Alla runor i namnet 40—43 **þuri** äro fullt säkra. Efter 50 **a** finns möjligen ett sk.

Bureus: 18 **i**, 23—28 **ornkau**, 40—43 **þuri**. Kopparsticket har 40—43 **þurui**. — Hadorph: 18 **e**, 23—28 **orekiu**, 40—43 **þuri**. På träsnittet har, tydligen genom förbiseende, r. 12 blivit **i** i st. f. **a**. — Celsius: 12 **a**, 18 **i**, 23—28 **orikiu**, 40—43 **þuri**. — Dybeck: 18 **e**, 23—28 **orekiu**, 40—43 **þura**. — Lindal: 18 **e**, 23—28 **orekiu**, 40—43 **þuri**. — Brate: 18 **e**, 23—28 **orekiu**, 40—43 **þuri**.

Om mansnamnet *Sibbi* se Sö 183 och Sm 22, om *Orøkia* Sö 205, U 202, S. Bugge i *ATS* 10: 1, s. 333, om kvinnonamnet *Þyrvi* Sö 188.

Ristningen är utförd av en skicklig mästare. Därom vittnar redan den jämna och säkra tekniken. Ornamentiken utmärkes av måttfullhet och jämvikt. Det kan icke betvivlas att U 412 har utförts av samme man som de tre stenarna i Fresta U 267, 269 och 255, vilka med säkerhet kunna attribueras till mästaren Fot.

413. Norrsunda kyrka.

Pl. 61.

Litteratur: O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 413; Anteckning av O. Janse $^{12}/_{6}$ 1904 (ATA); E. Brate, Anteckningar 1907 (ATA); Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 49, 51; Handlingar i ATA 1941, 1942.

Äldre avbildningar: Celsius, teckning (a. a.); Brate foto 1907 (ATA); J. Roosval foto 1911 (i: Sveriges kyrkor, Uppland 4, s. 49).

Gravhällen omtalas första gången år 1727, av O. Celsius: »I Norsunda Kyrkia på golfvet af stora gången mitt emot Sparregrafven en sten huggen med detta kors och intet mehr . . . En mörkbrun sandsten.» Stenen låg sålunda vid denna tid ungefär mitt i långhuset, i stora gången. Den har sedermera blivit flyttad till koret och inlagd i golvet framför sakristidörren och predikstolstrappan, fortfarande med inskriften dold. Vid restaureringen år 1902 uttogs stenen och uppställdes i vapenhuset, t. h. om ingången till kyrkan. Den fastmurades vid väggen, varvid nedre kantsidan (med slutet av inskriften) var helt dold och övre kantsidan svåråtkomlig. År 1942 flyttades den och lades på vapenhusets golv, på en bädd av tegel. Hela inskriften har därigenom blivit synlig.

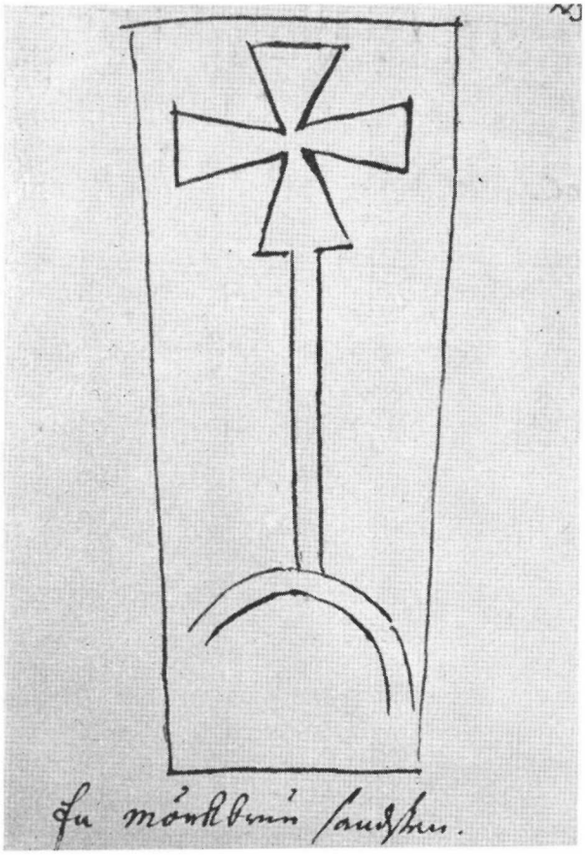

Fig. 113. U 413. Norrsunda kyrka. Efter teckning av O. Celsius.

Sandsten. Gravhäll av trapezoid form: längd 1,75 m., bredd upptill 0,70 m., nedtill 0,57 m. Hällens tjocklek 0,13 m.

Den flata översidan av hällen är prydd med ett kors av S:t Georgsform, nedåt fortsatt i en lång stav; denna vilar nedtill på tvenne bågböjda linjer, som möjligen skola beteckna en gravkulle. Korsets höjd är 1,25 m., med fotstycket nedtill inräknat 1,47 m. Runinskriften är anbragt på tre av kantsidorna: upptill, till vänster och nedtill. Ristningen på översidan är något nött genom trampning, men runorna äro djupa och tydliga.

Inskrift:

ulfr + lit kiara · merki · eftiʀ · iarut · sun · sin · en : biarn : ok · ruʀikr · eftiʀ · broþur · sin ·
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Ulfʀ let gæra mærki æftiʀ Iarund, sun sinn, en Biorn ok Røʀikʀ æftiʀ broður sinn.

»Ulv lät göra minnesmärket efter Järund, sin son, och Björn och Rörik efter sin broder.»

Till läsningen: Framför 1 **u** finns sannolikt intet sk. Efter 7 **t** finnes ett stort borrhål på den plats, där sannolikt ett sk har varit hugget. Sk efter 53 **ʀ**, 59 **r** och 62 **n** äro ganska grunda och något osäkra. Alla runorna i namnet 1—4 **ulfr** äro fullt säkra. 8 **k** är icke stunget. Tydligt stungna äro 14, 18, 34 och 49 **e**. 44 **u** är icke stunget. Inskriftens alla **a**-runor ha bst endast t. v., alla **n**-runor endast t. h. om hst; likaså har 41 **o** två nedåtriktade bst t. h. om hst. I inskriftens alla **r**-runor, med undantag av 48 **r**, går (den i de flesta fall bågformigt rundade) bst på mitten in till hst, såsom i lat. R.

Brate: 1—4 **uikr**, vilket tolkas som *Vigʀ* (se U 47).

Om namnet *Iarundr* (*Iorundr*) se Sö 260.

Namnet (*H*)*røʀikʀ* är ganska ovanligt i svenska runinskrifter. U 413 har det enda från Uppland kända belägget. Därtill kommer ett (eller möjligen två) från Södermanland (Sö 47, 159) och ett från Östergötland (Ög 153). Under medeltiden är det däremot (enligt Lundgren-Brate) vanligt i Sverige. Intressant är, att ristaren även här använder **ʀ**-runan; jfr **ryʀ : iks** Sö 47 **hruʀikʀ** Ög 153 och **þruʀikr** Sö 163, **þ[ur]ʀikʀ** Sö 211. Detta beror givetvis på palatalisering av r framför *i*. Däremot tecknas namnet Erik alltid (eller så gott som alltid) med vanligt **r**: **airikʀ** o. dyl. (se U 29, 234 m. fl.). Detta måste bero på att *r* här har föregåtts av *n*. Förleden i namnet Erik har m. a. o. varit *ein-* 'ensam', icke *ei-*, *ey-* 'alltid'.

Ursprungligen har hällen tydligen legat på en grav på kyrkogården. Såväl översidans kors som kantsidornas inskrift ha då varit synliga. Hällen är det äldsta minnesmärket av kyrklig konst inom Norrsunda kyrkas område. Den vittnar om att en kyrka måste ha funnits på platsen vid den tid, då stenen höggs och runorna ristades.

414. Norrsunda kyrka.

Litteratur: L 1555. J. Bureus, F a 6, s. 38, s. 106 n:r 239 (Bureus' egen uppteckning), s. 214 n:r 243 (Rhezelius' uppteckning), F a 10: 2 n:r 29, F a 5 n:r 264, F a 1 s. 60, F a 13 s. 154, F a 20 s. 12; M. Aschaneus, Collectaneum Monumentale Runicum (F b 10), s. 28—29 (UFT h. 40, 1925, s. 43); J. Peringskiöld, Vita Theoderici (1699), s. 439; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 167, 362; N. R. Brocman, Sagan om Ingwar Widtfarne (1762), s. 260; F. Burman i Nova Acta Reg. Soc. Scient. Ups., Vol. 5 (1792), s. 305; UFT h. 6 (1877), s. 18 f.; G. Gihl i UFT h. 40 (1925), s. 77; S. Lindqvist, Gotlands bildsteine 1 (1941), s. 60.

Avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10: 2), kopparstick (F f 6 n:r 107); Aschaneus, teckning (i F b 10).

Tre stycken av denna runsten, som endast är känd genom anteckningar av Bureus, Aschaneus och Rhezelius, funnos i förra hälften av 1600-talet på Norrsunda kyrkogård. »Denne låg», skriver Bureus (F a 10: 2), »på Norsunda kyrkegård 1632 16 Aug. 3 pom. då iag honom samman hemtade och afritte.» I F a 6 antecknar han: »på Norsunda kyrkegård 1632 16 Au 3 po . . . 3 str kvarra»; vid en senare tid har han tillagt: »nej nu borta». Och i F a 5: »På Kyrkegården 1632 16 Au . . . dässa try Stycken hafva Murmestarne inmurat uti nyia Griftenes mur, at man finner dem intet mera.» I registret till samma handskrift: »På Kyrkegården. 1632 16 Au. 3 pom afritat, men han blef sedan inmurat i Sparrens Grift.» Aschaneus' och Rhezelius' uppgifter äro mindre upplysande: »På Norsundha Kyrckie gårdh, Är förder aff Gotlandh» (F b 10); »På Kyrkiegården» (F a 6).

Sparreska gravkoret blev uppfört år 1633, och det var sålunda i allra sista stunden, som